

Obzor

Mediální edukace jako globální výzkumné téma

National Media Education Conference /
World Media Education Research Summit 2007;
St. Louis, Missouri, 23. až 24. června 2007

Vztah instituce školy a s ní souvisejících filmových a mediálních diskursů, který patří k nejstarším, ale zároveň i nejproblematictějším a relativně nejvíce opomíjeným oblastem filmové a mediální historiografie, se zvláště v posledních deseti až patnácti letech dostává do popředí zájmu systematičtějších badatelských aktivit. Podnětů, jež se stávají součástí cyklicky se opakujících výzev po soustředěnější a nepředpojaté akademické reflexi, je několik. S postupem času totiž roli převážně negativně vymeзованého fenoménu kinematografu převzaly televize, video, počítačové hry a Internet. Dalším významným prvkem posilujícím zájem o přezkoumávání vztahu „filmu a školy“ je trend integrace a inovace zásadních dokumentů vzdělávacích systémů. Do jejich kurikulárních rámců se se vzrůstající intenzitou začleňují dílčí materiály poukazující na potřebu získávání a neustálého rozvíjení souboru (klíčových) kompetencí, jež by umožnily i nespecializovaným profesím – z nichž stojí na prvním místě učitelé všech stupňů škol a další mimoškolní profese pracující s médii a mládeží (*out-of-school educators*) – pochopit a účelně pracovat s prvky mediální kultury. Posledním aspektem problematiky – jenž ovšem do značné míry znesnadňuje a někdy i znemožňuje aktivity mající za cíl kultivovat její reflexi, a to zvláště v tuzemském kontextu – je soubor (hodnotových) stereotypů akcentujících archaické a déle neudržitelné přístupy. K těmto stereotypům patří především redukce filmové výchovy na zjednodušené lineární výklady filmových dějin, ostrakizace filmu a počítačových her v příslušném okruhu rámcových vzdělávacích programů pro základní a středoškolské vzdělání, preference dílčích problémů mediální edukace na úkor jiných oblastí, nedostatečné zohlednění potřeby prakticky pojímaných přístupů k úloze médií ve školách, například po vzoru anglo-amerického *learning by doing*.

Nejen výše uvedené diskrepance se staly hlavním předmětem zájmu dvojice akcí, jež se koncem letošního června uskutečnily v geograficky takřka přesném středu Spojených států amerických: osmého ročníku „National Media Education Conference“, jež představuje nejrozsáhlejší a nejprestižnější americkou akci odrážející profesionální růst a aktivity pedagogů působících v oblasti mediálního vzdělávání v USA, a letos poprvé uspořádaného „World Media Education Research Summit“ – setkání odborníků v oblasti *media education*, které mezi svými cíli deklarovalo zejména navázání a posílení spolupráce mezi institucemi i jednotlivci v celosvětovém měřítku. Jestliže byl premiérový výzkumný summit svým pojetím výlučně akademický, je možné na něj bezprostředně navazující „National Media Education Conference“ (pořádanou jednou za dva roky s podporou Alliance for Media Literate America, letos s podnázvem „iPods, Blogs, and Beyond: Evolving Media Literacy for the 21st Century“) charakterizovat jako multidiskursivní platformu zaměřenou na setkávání a spolupráci akademiků a mediálních expertů se stovkami pedagogů-praktiků, kteří se často s nemalým osobním zaujetím v průběhu každodenní práce ve školách i mimo ně rozhodli vychovávat ze svých studentů „zplnomocněné konzumenty“ médií.

Zvolené perspektivě odpovídalo i ladění několika desítek konferenčních příspěvků a posterů, které odezněly a byly prezentovány v průběhu dvou víkendových dní. Skutečnost, že se na akademickém výzkumu filmu a médií ve vzdělávání a výchově podílejí se vzrůstající měrou

význačná akademická pracoviště a jejich přední představitelé, se odrazila i na letošní akci, kde se úvodních referátů ujali mimo jiných Henry Jenkins (vedoucí programu Comparative Media Studies na Massachusetts Institute of Technology), mediální teoretik, ale také sloupkař, hudebník a autor komiksů a knih o cyberpunku Douglas Rushkoff (New York University) a Renee Hobbs (Media Education Lab na Temple University), vůdčí osobnost *media education* v USA.¹⁾ Zmiňovaní odborníci patří ke špičce nejen americké, ale obecněji anglo-americké odborné komunity, jež se specializuje na využití médií ve výchově a vzdělávání. Stojí za zmínku, že speciální pozornost zaměřili organizátoři na mladé a začínající badatele, což se odrazilo v účasti mezinárodně pestré komunity doktorandů zabývajících se ve svých výzkumech mediální edukací a gramotností – tedy tématům, jimž bylo v USA v posledních deseti letech podle zjištění Renee Hobbs věnováno více než 150 disertací.

K nejzajímavějším příspěvkům prvního dne konferenčního jednání World Media Education Research Summit patřila vystoupení badatelských týmů, jež v uplynulých letech přehodnocovaly současné podoby výzkumných strategií podmiňujících řešení problémů mediální gramotnosti; Cyndy Scheibe (Ithaca College) a Irvin Katz (Educational Testing Service) prezentovali způsoby měření znalostí, porozumění a kritického myšlení a Erica Weintraub Austin (Washington State University) a Lynda Bergsma (University of Arizona) analyzovaly v obecnějším modu režimy současných projevů a aplikací mediální výchovy a vzdělávání s ohledem na současné vzdělávací koncepce.

Analýzy výzkumů prostředí, v nichž vznikají a jsou reflektována mediální sdělení, jež se žáci učí rozpoznávat a kriticky vyhodnocovat, byly předmětem další sekce. Kromě toho se značnému zájmu těšilo téma praktického zacházení s médii v úzkém propojení s multikulturní výchovou a školní etnografií; za modelový lze v tomto ohledu považovat příspěvek pojednávající o mediální tvorbě u původního amerického obyvatelstva (*Native Americans*), konkrétně indiánských dívek žijících v rezervacích; komparativní sekce pak v analytickém pohledu sledovala historický vývoj a specifika mediální výchovy ve Spojených státech amerických, Kanadě, Hong Kongu, Jižní Koreji, Číně, na Novém Zélandu a v České republice a vybraných přilehlých regionech (zemích střední Evropy a jihovýchodní Asie).

Účastníci dalších sekcí diskutovali o tématech kritického myšlení a současně představili dílčí výsledky použitých metodologických postupů a závěry výzkumů realizovaných v americko-čínské spolupráci nebo soubor přístupů uplatňovaných při realizaci programů kritického myšlení v Izraeli. Jiné části pléna soustředily pozornost na možnosti intervence v oblasti zdraví, mediální a rodinné výchovy, tedy například tím, jak média ovlivňují stravovací návyky recipientů, jaká je efektivita jednotlivých metod intervence do kurikula v oblasti zdraví apod. Do oblasti mediální gramotnosti a výchovy spadá v americkém pojetí také problém tzv. občanské gramotnosti – osobní angažovanosti jednotlivců, neziskových organizací a účasti lokálních i federálních úřadů na veřejně prospěšných aktivitách ve vztahu k působení médií.

Při detailním pohledu na americkou zkušenost je zřejmé, že oblast „mediální výchovy“ v USA a v anglo-americkém prostředí obecně představuje potenciálně neobyčejně silné výzkumné téma a že současná akademická reflexe této problematiky se ve značném počtu případů přiklání

1) Na minulé National Media Education Conference participoval např. David Buckingham – pravděpodobně nejvýznamnější současný evropský expert na problematiku *media education*, který vede samostatné výzkumné pracoviště Centre for the Study of Children, Youth and Media na University of London (<www.childrenyouthandmediacentre.co.uk>) a úzce spolupracuje s oddělením filmové edukace v British Film Institute. K dalším světově významným pracovištím v dané oblasti patří francouzské Centre de liaison de l'enseignement et des médias d'information (CLEMI – Kontaktní výukové centrum pro informační média) v Paříži (<www.cleml.org>).

k sofistikovaným nástrojům kvantitativně orientovaného sociálněvědného výzkumu. Z pohledu tuzemských aktérů filmové a mediální výchovy a vzdělávání vyplývá při pohledu na situaci v USA také fakt, že *media literacy education* (výchova a vzdělávání k mediální gramotnosti) vystupuje v americkém pojetí jako interdisciplinární a zastřešující výzkumné téma, které zahrnuje a zároveň je nadřazeno několika dalším, v českém kontextu samostatně pojímaným, ba až možná zbytečně izolovaným oblastem (multikulturní a environmentální výchova, výchova ke zdraví či občanství, estetická výchova, vzdělávání v oblasti ICT), a zároveň vybízí ke spolupráci s recepčními studií, pro něž může být rozšíření záběru (nejen) o mladé diváky vítaným tematickým i metodologickým obohacením.²⁾

P a t r i k V a c e k

2) Stať vznikla s finanční podporou Grantového fondu děkana Filozofické fakulty MU pro rok 2007.